

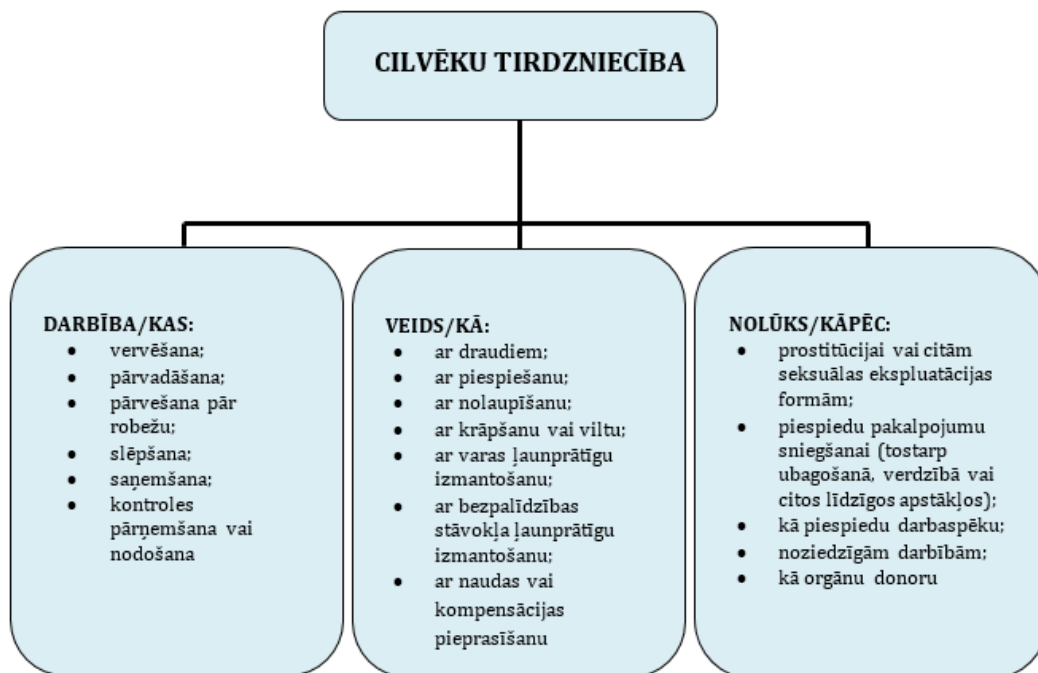
CILVĒKU TIRDZNICĪBA

Projekts "Improving Victim Support during Criminal Proceedings: Anti-Trafficking Training for Criminal Justice System" (2014-2015)

1. KAS IR CILVĒKU TIRDZNICĪBA UN KAS IR CILVĒKU TIRDZNICĪBAS UPURIS?

Cilvēku tirdzniecība ir rupjš cilvēktiesību pārkāpums un nopietns noziegums, kas skar sievietes, vīriešus un bērnus. Šīs vadlīnijas paredzētas speciālistiem, kuri saskaras ar iespējamajiem cilvēku tirdzniecības upuriem ar reaktīvas, proaktīvas izmeklēšanas starpniecību, vai upuru vai citu cilvēku tiešas ziņošanas ceļā. Šajās vadlīnijās sniegts īss pārskats par cilvēku tirdzniecības noziegumu un pārskats par palīdzības pasākumiem, palīdzības iespēju kontaktinformācija un upuru atbalstīšanas kriminālajā tiesvedībā vispārējie principi.

Definējot cilvēku tirdzniecības noziegumu, situācijai jāatbilst trim nosacījumiem: darbība (t.i., vervēšana), līdzekļi (t.i., ar piespiešanu vai krāpšanu) un nolūks.

Cilvēku tirdzniecības nozieguma raksturojums likumdošanā

(1) Cilvēku tirdzniecība ir ekspluatācijas nolūkā izdarīta personu savervēšana, pārvadāšana, nodošana, slēpšana, izmitināšana vai saņemšana, lietojot vardarbību vai draudus, vai aizvešanu ar viltu vai izmantojot personas atkarību no vainīgā vai tās bezpalīdzības stāvokli, vai arī dodot vai saņemot materiāla vai citāda rakstura labumus, lai panāktu tās personas piekrišanu tirdzniecībai, no kuras ir atkarīgs cietušais.

(2) Nepilngadīgā vervēšana, pārvadāšana, nodošana, slēpšana, izmitināšana vai saņemšana ekspluatācijas nolūkā atzīstama par cilvēku tirdzniecību arī tādā gadījumā, ja tā nav saistīta ar jebkuru šā panta pirmajā daļā minēto līdzekļu izmantošanu.

(3) Ekspluatācija šā panta izpratnē ir personas iesaistīšana prostitūcijā vai cita veida seksuālā izmantošanā, piespiešana veikt darbu, sniegt pakalpojumus vai izdarīt noziedzīgus nodarījumus, turēšana verdzībā vai citās tai līdzīgās formās (parādu verdzība, dzimtbūšana vai personas cita veida piespiedu nodošana citas personas atkarībā), turēšana kalpībā vai arī personas audu vai orgānu nelikumīga izņemšana. (Krimināllikuma 154.²pants)

Cilvēku tirdzniecības indikatori

Visi šie indikatori nav vērojami visās ar cilvēku tirdzniecību saistītajās situācijās, taču tie ir noderīgi izmeklēšanas procesā.

Darba/dzīves apstākļi:	Garīgā veselība/izturēšanās	Fiziskā veselība	Kontroles trūkums	Citi
Nevar aiziet no darba, pārvietošanās tiek kontrolēta.	Baiļu pilns, noraizējies, nomākts, padevīgs, sasprindzis vai nervozs/paranojas pārņemts.	Cieš no savainojumiem, kas gūti uzbrukuma /kontroles darbībās, un nav pieejama medicīniskā aprūpe.	Ir trūcīgas personīgās mantas vai to nav nemaz.	Apgalvo, ka atrodas tikai ciemos, un nespēj skaidri pateikt savu uzturēšanās vietu/adresi.
Piespiests strādāt ar noteiktiem nosacījumiem, tiek sodīts par nepaklausību.	Izvairās no acu kontakta.	Izskatās novājināts no nepietiekama uztura vai uzrāda kaitīgu ķīmisku vielu atkārtotas iedarbības pazīmes.	Nav noteicējs par savu naudu, nav finanšu reģistru vai bankas konta.	Nezina savas mājvietas var darbavietas adresi.
Saņem niecīgu samaksu vai nesaņem to nemaz, vai arī nopelnītā nauda nav pieejama.	Neuzticas varasiestādēm.	Uzrāda fiziskas un/vai seksuālas vardarbības, fiziskas sagūstīšanas, ieslodzījuma vai spīdzināšanas pazīmes.	Nav noteicējs par saviem identifikācijas dokumentiem (ID karti vai pasi).	Izturas tā it kā pēc kādas citas personas norādījumiem.
Jāstrādā pārmērīgi ilgas stundas un/vai neparastā darbalaikā ilgus laika periodus.			Nedrīkst vai nespēj runāt pats savā vārdā (varbūt kāda trešā persona uzstāj, ka vēlas būt klāt un/vai tulkot).	Stāstījumā par sevi ir daudz neatbilstību.
Nav atļauti darba pārtraukumi vai arī darbā jāpacieš kādi citi neparasti ierobežojumi.			Nespēj brīvi sazināties ar citiem.	Uzskata, ka ir spiests strādāt pret savu gribu.
Ir parādā lielu summu un nespēj to atmaksāt.				Ir viltoti personas vai ceļošanas dokumenti.
Tika savervēts darbā ar viltus solījumiem attiecībā uz darba raksturu un nosacījumiem.				
Darba un/vai dzīves vietā pastāv stingri drošības pasākumi (piem., necaurspīdīga stikla logi, ar dēļiem aiznagloti logi, aizrestoti logi, dzeloņstieples, novērošanas videokameras u.c.).				

2. PALĪDZĪBA UN ATBALSTS

- Upurim ir tiesības uz palīdzību un atbalstu, tiklīdz speciālistam, kurš saskaras ar kādu personu, rodas aizdomas, ka šī persona varētu būt cilvēku tirdzniecības upuris.
- Upurim ir tiesības uz palīdzību un atbalstu pirms kriminālprocesa un tā laikā, kā arī nepieciešamo laiku pēc šī kriminālprocesa beigām.
- Upurim ir tiesības saņemt pakalpojumus nekavējoties, negaidot policijas vai prokuratūras atbildi uz ziņojumu par noziedzīgu nodarījumu.
- Palīdzība un atbalsts tiek sniegti tikai tad, ja upuris tam piekrīt. Ja upuris nevēlas saņemt pakalpojumus, tie viņam netiks sniegti.

Palīdzības iespēju kontaktinformācija

Cilvēku tirdzniecības upuriem paredzētos pakalpojumus piedāvā:

Valsts policija – vēršoties personīgi jebkurā Valsts policijas iecirknī ar iesniegumu, norādot datus par sevi un pārkāpuma būtību, vai nosūtot iesniegumu valsts policijai pa pastu (Rīgā, Čiekurkalna 1.līnijā 1, k-4, LV – 1026) vai e-pastu kanc@vp.gov.lv, izmantojot elektronisko parakstu.

Zvanot Valsts policijas Galvenās Kriminālpolicijas pārvaldes Organizētās noziedzības apkarošanas pārvaldei (VP GKP ONAP) tālr. 67075344.
Zvanot uz tālr. 112 vai 110, ja nepieciešama tūlītēja policijas palīdzība.

Ja nevēlaties vērsties policijā vai citās valsts iestādēs, sazinieties ar kādu NVO, kas darbojas šajā jomā:

1. **Biedrība „Patvērums „Drošā māja”** (Lāčplēša ielā 75-1, Rīgā)
Tālrunis 67898343 (drosa.maja@apollo.lv)
Uzticības tālrunis cilvēku tirdzniecības mazināšanai (+371) 28612120, 24/7, bez maksas
2. **Biedrība "Resursu centrs sievietēm "Marta"** (Matīsa iela 49-3, Rīgā)
Tālrunis: 67378539 (centrs@marta.lv)
Karstais informatīvais tālrunis: 8000 2012, darba dienās 10:00 - 18:00, bez maksas
3. **Biedrība "Par brīvu Vidzemi no cilvēku tirdzniecības"** ("Divupes", Bērzaunes pagasts, Madonas novads)
Tālrunis: 29640078 (pbvnct@tvnet.lv)

Upuru atbalsta pakalpojumi

Personām, kas tiek atzītas par cilvēktirdzniecības upuri, tiek nodrošināti sociālās rehabilitācijas pakalpojumi un atbalsta pakalpojumi kriminālprocesa laikā:

- drošu patvērumu un klienta izmitināšanu, ja nepieciešams, sadarbojoties ar tiesībsardzības iestādēm un citiem sociālo pakalpojumu sniedzējiem vai izmantojot citas normatīvajos aktos atļautās izmitināšanas iespējas;
- klienta konfidencialitāti un datu aizsardzību;
- sociālo pakalpojumu kursa laikā – psihosociālu palīdzību, tai skaitā individuālas sociālā darbinieka, psihologa, jurista, ārstniecības personas un citu speciālistu konsultācijas atbilstoši klienta vajadzībām un rehabilitācijas plānam;
- atbalstu saistībā ar kriminālprocesu – psihosociālu palīdzību (individuālas jurista, sociālā darbinieka, psihologa konsultācijas), tulka pakalpojumus, palīdzību juridisko dokumentu noformēšanā – sociālo pakalpojumu kursa laikā un pēc tā beigām, kā arī, ja nepieciešams, personas pārstāvību tiesā;
- iespēju apgūt vai uzlabot pašaprūpes un pašapkalpošanās iemaņas un, ja nepieciešams, saņemt pirmās nepieciešamības preces (piemēram, pārtiku, medikamentus, apģērbu, apavus vai naudas līdzekļus to iegādei);
- klienta iesaistīšanos apmācības un izglītības programmās, ja tas sekmē klienta reintegrāciju sabiedrībā un darba tirgū;
- pēc sociālo pakalpojumu kursa pabeigšanas – piecas konsultācijas (vienas konsultācijas ilgums – viena stunda), ja personai tās nepieciešamas, bet viņai tās netiek nodrošinātas atbalsta saistībā ar kriminālprocesu ietvaros;
- tulka pakalpojumus rakstveidā un mutiski, ja tādi personai ir nepieciešami sociālo pakalpojumu kursa laikā, atbalsta saistībā ar kriminālprocesu ietvaros, pēc sociālo pakalpojumu kursa pabeigšanas – piecu konsultāciju laikā un konsultāciju nepilngadīgo klientu ģimenes locekļiem, ja tie uzturas Latvijā, laikā;
- ja nepieciešams, kopumā piecas konsultācijas nepilngadīgo klientu ģimenes locekļiem, ja tie uzturas Latvijā;
- ja nepieciešams, ārvalstī esoša klienta vai potenciālā klienta, kā arī viņu nepilngadīgo bērnu (ja tie atrodas kopā ar klientu vai potenciālo klientu) nokļūšanas organizēšanu līdz pakalpojuma sniegšanas vietai un, ja klients vai potenciālais klients patstāvīgi nav spējīgs ceļot, tā pavadīšanu no ārvalsts līdz sociālo pakalpojumu sniegšanas vietai;
- klienta rehabilitācijas procesa izvērtēšanu atbilstoši nepieciešamībai un beidzot pakalpojuma sniegšanu.

3. ĪPAŠA ATTIEKSME UN AIZSARDZĪBA KRIMINĀLPROCESA LAIKĀ

- Kriminālajā tiesvedībā ļoti svarīgi ir pierādījumi. Speciālistam jānodrošina iespējamo cilvēku tirdzniecības upuris saglabāt nepieciešamos pierādījumus. Fizisku savainojumu gadījumā liecināt personai doties pie ārsta, lai šis fakts tiktu reģistrēts, – visiem savainojumiem jābūt pienācīgi dokumentētiem. Ja nepieciešams, uzņemiet savainojumus krāsu fotogrāfijās. Tāpat saglabājiet arī visus dokumentāros pierādījumus – draudu vēstules, ziņojumus u.c. Saglabājiet visu un jebko, ko var izmantot, lai pierādītu personas pakļaušanu vardarbībai.
- Svarīgi ir nepieļaut sekundāro viktimizāciju un atbalstīt upuri kriminālprocesa laikā, jo policijas, prokuratūras vai tiesas procedūras nedrīkst izraisīt upuriem jaunas traumas. Gadījumos, kad ir iesaistīti pusaudži vai bērni, jāievieš bērniem draudzīgas procedūras.
- Ja personai nav līdzekļu advokāta nolīgšanai, tai ir tiesības uz valsts juridisko palīdzību. Lai to saņemtu, personai jāsaņemas ar iestādi, kura īsteno tiesvedību.
- Ja persona, par kuru ir aizdomas, ka tā ir cilvēku tirdzniecības upuris, ir nepilsonis, tai jāpiedāvā un jāpiešķir 30 kalendāra dienu pārdomu periods, lai šī persona varētu izlemt, vai vēlas sadarboties ar izmeklēšanas iestādi vai prokuratūru.
- Ja persona sadarbojas kriminālajā tiesvedībā un tiek atzīta par cilvēku tirdzniecības upuri, tai var izsniegt pagaidu uzturēšanās atļauju, ja ir ievēroti attiecīgie nosacījumi.
- Ja persona nerunā valsts valodā, tad šī persona var piedalīties kriminālprocesā ar tulka starpniecību.
- Upurim ir tiesības iesniegt kriminālprocesā lietiskos pierādījumus, iesniegumus un sūdzības.
- Upurim ir tiesības iesniegt kriminālprocesā civilprasību; šajā nolūkā tai nav jāvēršas pie cita tiesneša, kurš izlemj civillietas.